

Nr 402.

Av herr **Petersson** i Lerbäcksbyn **m. fl.**, *angående användandet av postsparbankens medel.*

Då postsparbanken är 1883 inrättades, fyllde den ostridigt ett verkligt behov för stora delar av vårt lands befolkning. Även om detta behov nu avsevärt minskats på grund av förbättrade kommunikationer och genom en stark ökning av såväl sparbankernas som affärsbankernas avdelningskontor på landsbygden, har dock postsparbanken alltjämt en stor uppgift att fylla. De flesta av de skäl, som anfördes för inrättande av en postsparbank, ha i stort sett alltjämt sitt berättigande.

1) Postsparbanken skulle särskilt kunna betjäna den rörliga delen av befolkningen. Denna uppgift hade dock större betydelse förr än nu. Nu har postsparbanken sin kanske största uppgift genom att postsparbanksböckerna tjäna som *resekreditiv* inom landet.

2) Det framhölls vidare, att sparsamheten skulle stimuleras genom att postsparbankens kontor i regel komme att hållas öppna under *flera* timmar dagligen och därigenom bleve lätt tillgängliga för allmänheten, under det att åtskilliga enskilda sparbanker hade öppet endast någon gång i veckan eller månaden. I detta avseende var ju ställningen visserligen en annan år 1883 än den nu är, men behovet av att hava ett lätt tillgängligt bankkontor i närheten kvarstår alltjämt särskilt på landet, där många sparbanker ännu i dag ha alltför få expeditionstimmar.

3) Postsparbankskommitterade ansågo med rätta, att en postsparbank skulle kunna befordra folkets såväl ekonomiska som moraliska uppfostran genom inrättande av skolsparkassar, fabriks- och verkstadskassar m. fl. smärre sparinrättningar.

Ifråga om skolsparkasserörelsen har postsparbanken under åren 1884—1920 gjort en icke oväsentlig insats genom försäljning av s. k. sparmärken till skolbarnen, vilken försäljning dock sistnämnda år helt upphörde. Under första året denna verksamhet bedrevs såldes dylika märken för en summa av 155,867 kronor, men efter ett fåtal år nedgick försäljningen till 80 å 90 tusen kronor per år. Under åren 1911—1920 uppgick hela sparmärkeförsäljningen till i medeltal 129,000 kronor per år, varav enligt uppgift cirka 30 procent eller sparmärken för 38,700 kronor försåldes genom skolorna. Till jämförelse må nämnas, att de enskilda sparbankernas skolspar-

verksamhet numera utvisar en årlig ökning av $2\frac{1}{2}$ à 3 miljoner kronor. Postsparbanken har emellertid efter den år 1923 företagna omorganisationen visat tendens att vilja uttränga de enskilda sparbankerna från skolsparverksamheten. Även om från allmänna synpunkter postsparbankens propaganda för ungdomens sparverksamhet framstår såsom ytterst behjärtansvärd, kan man icke förbise, att denna propaganda kan medföra avbräck för de provinsiella sparbankernas framtida möjligheter att kunna tillgodose de lokala kreditbehoven.

4) Postsparbanken skulle dessutom genom den föreslagna statsgarantien bereda sina insättare en absolut säkerhet, som sparbankerna, vilka enligt kommitterades mening hade alltför stor utlåning mot säkerhet av borgen (caution), icke kunde erbjuda. Visserligen kunna icke alla sparbanker erbjuda samma säkerhet som en av staten garanterad postsparbank, men allmänhetens förluster på sparbanksrörelsen ha under de femtio år, som gått sedan postsparbanken inrättades, varit synnerligen obetydliga, om man bortser från de s. k. »allmänna sparbankerna», vilka under hägnet av en slapp statskontroll i strid mot sparbankslagen missbrukade sparbanksnamnet. Även i fråga om de av 1882 års postsparbankskommitterade såsom särskilt riskfyllda framhållna borgenslånen, vilkas belopp sedan dess procentuellt sett högst väsentligt nedgått, föreligger genom de lokala sparbanksledningarnas stora personkännedom en relativt ringa risk, vilket bestyrkes därav att att förlusterna härå varit obetydliga.

Emellertid har postsparbanken icke nöjt sig med den så att säga naturliga uppgift vid sidan av sparbankerna, som anvisades densamma vid dess inrättande, utan öppnat en allt hårdare konkurrens med sparbankerna om vårt lands sparmedel, varvid den haft förmånen av billigare lokaler och billigare arbetskraft därigenom att den får använda postverkets lokaler och personal; en viss ändring synes från och med i år dock komma till stånd, i det att postsparbanken hädanefter tydligen ämnar giva postverket en viss ersättning härför. Att postsparbanken på detta sätt med hjälp av statsmedel så småningom undantränger sparbankerna kan emellertid icke vara önskligt eller nyttigt, allra minst från landsbygdens synpunkt. Enligt gällande sparbankslag åligger det sparbank icke endast att mottaga och förränta allmänhetens sparmedel utan även att fullgöra detta genom utlåning i den ort, där de hopsparas. Härigenom ha sparbankerna varit av en utomordentlig betydelse särskilt för jordbruket. Redan vid postsparbankens inrättande uttalades farhågor för att genom dess verksamhet kapital skulle komma att dragas från landsbygden till huvudstaden för att företrädesvis komma stadsbefolkningen till godo. Dessa farhågor ha under de sista åren besannats. Stora delar av landsbygdens besparingar indragas genom postsparbanken till Stockholm, placeras i stadsfastigheter och komma ej jordbruket till godo. Vilken andel svårigheten att skaffa kapital för jordbrukets legitima kreditbehov på villkor, motsvarande näringens förräntningsmöjlig-

heter, har i denna närings nuvarande betryck, behöver ej närmare utvecklas. För postsparbankens ledning i Stockholm, som saknar den den lokala personkännedom, vilken är sparbanksstyrelsernas styrka, är det givetvis icke möjligt att tillgodose särskilt det mindre jordbrukets lånebehov.

Sedan postsparbanken börjat erhålla särskilda anslag för sin propaganda, har den genom en välorganiserad reklam dragit till sig en mycket stor del av det sammanlagda sparbankskapitalet. Postsparbankens insättarebehållning, som den 1 januari 1923 uppgick till 118 miljoner kronor och sedan dess stigit till för närvarande 414 miljoner kronor, får delvis sin förklaring av denna reklamverksamhet. Anmärkningsvärt är, att de enskilda sparbankerna under åren 1923—1930 uppvisade ett uttagningsöverskott på 100,5 miljoner kronor, medan postsparbanken för samma tid redovisade ett insättningsöverskott av 160,5 miljoner kronor utöver beloppet av gottgjorda räntor. I övrigt belysa efterföljande siffror förhållandet mellan postsparbanken och de enskilda sparbankerna:

Under året insatt belopp
(i miljoner kronor)

År	Postsparbanken	Ökning i %	De enskilda sparbankerna	Ökning el. minskn. i %
1922	45	—	541	—
1923	47,4	5,3	556,7	2,9
1924	49,4	4,1	468,1	— 15,9
1925	58	17,5	529,3	13,1
1926	75,9	30,7	585,6	10,6
1927	82,1	8,2	568,6	— 2,9
1928	93,7	14,1	624,3	9,8
1929	157,7	68,3	633,3	1,5
1930	182,8	15,8	646,7	2,1
1931	200,5	9,7	676,9	4,6

Behållning vid årets slut
(i miljoner kronor)

År	Postsparbanken	Ökning i %	De enskilda sparbankerna	Ökning i %
1922	118,7	—	2,242,6	—
1923	134,5	13,3	2,358,9	5,2
1924	148,8	10,6	2,399,4	1,7
1925	165,1	10,9	2,488,6	3,7
1926	189,6	14,9	2,620,9	5,3
1927	205,5	8,4	2,705,9	3,2
1928	222,8	8,4	2,791,8	3,1
1929	283,6	27,3	2,883,9	3,3
1930	338,1	19,2	2,961,4	2,7
1931	381,6	12,8	3,051,0	3,0

Inför denna starka överflyttning av insättarmedel till postsparbanken göra sparbankerna alltjämt stora ansträngningar att bibehålla kontakten med kundkretsen och söka efter förmåga fylla sin uppgift som lokala kreditinstitutioner. De kunna dock tyvärr icke i längden hålla postsparbanken stängden i dess med statsunderstöd drivna propaganda. Visserligen låter postsparbanken en del av de från landsbygden insatta sparmedlen återgå i form av kommunlån, men såvitt känt är kunna sådana lånebehov mycket väl tillgodoses av andra kreditgivare och till räntor, som ofta understiga postsparbankens.

Det emellanåt framförda påståendet att postsparbanken skulle företräda ett samhällsintresse, emedan de lokala sparbankerna mera vore att betrakta såsom privatföretag, härflyter givetvis ur bristande insikt. Som bekant finnes icke heller i sparbankerna något annat privatekonomiskt intresse än insättarnas, och genom föreskriften i gällande lag, att sparbank skall utlåna insatta medel inom ett begränsat verksamhetsområde, tjäna dessa banker ett vitalt samhällsintresse, som postsparbanken aldrig på samma sätt kan fylla.

Av vad vi ovan anfördt torde framgå, att det icke längre kan råda något tvivel om de ogynnsamma verkningarna av en fortsatt expansion av postsparbanken på de enskilda sparbankernas bekostnad. Såväl postsparbanken som provinssparbankerna ha enligt vår uppfattning sina bestämda helt artskilda uppgifter och bära såsom sådana bestå sida vid sida med varandra. För detta ändamål synes det oss nödvändigt att i förekommande fall förhindra utslag av en mindre lojal konkurrens från den statliga sparbankens sida. De räntesatser, som för närvarande bestämts för denna, bära vittne om en växande insikt på ansvarigt håll om nödvändigheten att anpassa dessa på ett sätt, som förebygger en anhopning av medel i postsparbanken till förfång både för de lokala sparbankernas och affärsbankernas behov av kreditmedel. Erfarenheten ger dock vid handen, att härutöver särskilda åtgärder framstå önskvärda för att åvägabrunga att postsparbankens medel kunna på ett ändamålsenligare sätt nyttiggöras. Det enklaste och på samma gång rationellaste sättet att förhindra en skadlig konkurrens mellan postsparbanken och sparbankerna och samtidigt trygga en ändamålsenligare användning av postsparbanksmedlen synes oss vara, att postsparbanken insätter en viss del av sina medel i de lokala sparbankerna. På samma gång allmänheten komme i åtnjutande av de förmåner postsparbanken i vissa avseenden har framför de enskilda sparbankerna, skulle det lokala kreditbehovet kunna bättre tillgodoses. Någon risk för postsparbanken kan härigenom icke tänkas uppstå, eftersom insättningarna givetvis skulle ske efter sparbanksinspektionens hörande. Postsparbanken skulle härigenom kunna fylla en särskild uppgift såsom central sparbank även därigenom att den kunde förmedla mellan rikare och mindre rika provinser och såmedelst medverka till en utjämning av kreditmarknaden.

I anslutning till vad vi ovan framhållit få vi sålunda föreslå,
att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla
att Kungl. Maj:t ville låta skyndsammast utreda, huruledes
landsortens och särskilt landsbygdens sparmedel må kunna
i större utsträckning göras tillgängliga för tillgodoseende av
de lokala kreditbehoven genom att viss del av postspar-
bankens medel insättes i de enskilda sparbankerna, samt
därefter vidtaga de åtgärder, vartill utredningen må giva
anledning.

Stockholm den 31 januari 1933.

Birger Petersson.

Ivar Anderson.

Edvard Lithander.

Sven Persson.

Karl Magnusson
i Skövde.

Martin Skoglund.

T. V. Lundell.
